श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्री रङ्गनाथदिव्यमणिपादुकाभ्यां नमः

श्रीकवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु
श्रीरङ्गनाथपादुकासहस्रे

॥ बहुरत्नपद्धतिः षोडशी ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्री रङ्गनाथदिव्यमणिपादुकाभ्यां नमः

॥ बहुरत्नपद्धतिः षोडशी ॥

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि ॥

मुखबाहूरुपादेभ्यो वर्णान् सृष्टवतः प्रभोः।
प्रपद्ये पादुकां रत्नैः व्यक्तवर्णव्यवस्थितिम् ॥ 16.1 ॥

मणिभिः सितरक्तपीतकृष्णैः
भवती काञ्चनपादुके ! विचित्रा।
युगभेदविकल्पितं मुरारेः
युगपद्दर्शयतीव वर्णभेदम् ॥ 16.2 ॥

नवरत्नविचित्रिता मुरारेः
पदयोस्त्वं मणिपादुके ! विभासि।
नवखण्डवती वसुन्धरेव
प्रणयाज्जन्मभुवं समाश्रयन्ती ॥ 16.3 ॥

सहसा विनिवेद्य सापराधान्
त्वदधीनस्वपदे मुकुन्दपादे।
अरुणोपलसक्तमौक्तिकश्रीः
स्मयमानेव विभासि पादुके ! त्वम् ॥ 16.4 ॥

बहुरत्नसमुद्भवं मयूखं
तव मन्ये मणिपादुके ! मुरारेः।

चरणोपगतं मयूरपिञ्छं
    मकुटारोहणसाहसं प्रमार्ष्टुम्॥ **16.5**॥

प्रभया हरिनीलमौक्तिकानां
    विकसन्त्या दिशसीव पादुके ! त्वम्।
मधुभिच्चरणारविन्दलक्ष्म्याः
    स्रजमिन्दीवरपुण्डरीकबद्धाम्॥ **16.6**॥

तव माधवपादुके ! मणीनां
    प्रभया देवि ! सितासितारुणानाम्।
वहते गिरिशस्य मौळिगङ्गा
    कुमुदेन्दीवरपद्मकाननानि॥ **16.7**॥

पृथग्विधानां द्युतिभिर्मणीनां
    त्वां पादुके ! लोहितशुक्लकृष्णाम्।
विहारहेतोरिह रङ्गभर्तुः
    पादानुषक्तां प्रकृतिं प्रतीमः॥ **16.8**॥

तमालनीलद्युतिमिन्द्रनीलैः
    मुक्तानुविद्धां मणिपादुके ! त्वाम्।
अवैमि रङ्गेश्वरकान्तिसिन्धोः
    वेलामविश्रान्तगतागतार्हाम्॥ **16.9**॥

अवैमि रङ्गेश्वरपादुकाभ्यां
    अकालकाल्यं विभवं विधातुम्।
वज्रेन्द्रनीलव्यपदेशदृश्यं
    बन्दीकृतं नूनमहस्त्रियामम्॥ **16.10**॥

पदस्य गोप्त्री भवती मुरारेः
    मणिस्पृशा मौक्तिकरत्नभासा।

अन्तर्दृशं साञ्जनया मुनीनां
अनक्ति कर्पूरशलाकयेव ॥ **16.11** ॥

मुक्तामयूखप्रकरैः सुभद्रा
कृष्णा महेन्द्रोपलरश्मिजालैः।
मान्या मुरारेर्मणिपादुके ! त्वं
विहारयुक्ता विजयं वृणोषि ॥ **16.12** ॥

विचित्रवर्णां मणिपादुके ! त्वां
छन्दोमयीं सामनिबद्धगीतिम्।
मुनीन्द्रजुष्टां द्विपदां मुरारेः
प्रत्यायिकां काञ्चिदृचं प्रतीमः ॥ **16.13** ॥

प्रसेदुषी गोत्रभिदः प्रणामैः
पुष्णासि रङ्गेश्वरपादुके ! त्वम्।
मणिप्रभासंवलनापदेशात्
प्रायस्तदर्हाणि शरासनानि ॥ **16.14** ॥

शोणाश्मनां तव हरिन्मणिरश्मिभिन्नं
बालातपं बलिविमर्दनपादरक्षे !।
श्यामीकृतं शुकशकुन्तगणप्रवेशात्
शङ्के सतां किमपि शालिवनं विपक्वम् ॥ **16.15** ॥

सम्भिद्यमानमणिविद्रुममौक्तिकश्रीः
सैरन्ध्रिकेव भवती मणिपादरक्षे !।
प्रस्तौति रङ्गनृपतेश्चरणारविन्दे
कस्तूरिकाघुसृणचन्दनपङ्कचर्चाम् ॥ **16.16** ॥

आतन्वतीमसुरमर्दनपादरक्षे !
शुद्धान्तपक्ष्मळदृशां मदनेन्द्रजालम्।

वैहारिकीं विविधरत्नमयूखलक्ष्यात्
मन्ये समुद्वहसि मोहनपिञ्छिकां त्वम् ॥ **16.17** ॥

रत्नैर्व्यवस्थितसितासितशोणवर्णैः
आलोकवद्भिरजहच्छ्रुतिसन्निकर्षैः।
द्रष्टुं मुकुन्दचरणावनिमेषदृश्यौ
सन्दृश्यसे जननि ! सम्भृतनेत्रपङ्क्तिः ॥ **16.18** ॥

गारुत्मतान्तरितमौक्तिकपङ्क्तिलक्ष्यात्
दूर्वामधूकरचितं दुरितोपशान्त्यै।
मातः ! स्वयं वहसि मुग्धधियां प्रजानां
मङ्गल्यमाल्यमिव माधवपादुके ! त्वम् ॥ **16.19** ॥

रङ्गाधिराजपदरक्षिणि ! राजते ते
वज्रोपसङ्घटितमौक्तिकविद्रुमश्रीः।
सक्ता चिरं मनसि संयमिनां निवासात्
सूर्येन्दुवह्निमयमण्डलवासनेव ॥ **16.20** ॥

आसक्तवासवशिलाशकलास्त्वदीयाः
पद्मासहायपदरक्षिणि ! पद्मरागाः।
प्रत्यक्षयन्ति कमपि भ्रमराभिलीनं
पादारविन्दमकरन्दरसप्रवाहम् ॥ **16.21** ॥

अन्तःपुराणि समयेष्वभिगन्तुमेका
रङ्गेशितुर्ज्ञपयसीव पदावनि ! त्वम्।
मुक्तांशुजालमिळनाद्रुचिरैः प्रवाळैः
बिम्बाधरं स्मितविशेषयुतं प्रियाणाम् ॥ **16.22** ॥

रङ्गेश्वरस्य मृगयोश्चरणावसक्तां
रक्षःकपीन्द्रमकुटेषु निवेशयोग्याम्।

मन्ये पदावनि ! निबद्धविचित्ररत्नां
    मायामृगस्य रचितामिव चर्मणा त्वाम् ॥ **16.23** ॥

बध्नासि रङ्गपतिविभ्रमपादुके ! त्वं
    मायाकिरातमकुटे नवबर्हमालाम् ।
आकृष्टवासवधनुश्शकलैर्मणीनाम्
    अन्योन्यसङ्घटितकर्बुरितैर्मयूखैः ॥ **16.24** ॥

अन्योन्यबन्धुरहरिन्मणिपद्मरागा
    रङ्गेश्वरस्य चरणावनि ! राजसे त्वम् ।
आत्मोपमानविभवाच्चरितार्थयन्ती
    शैलात्मजागिरिशयोरिव मूर्तिमेकाम् ॥ **16.25** ॥

तापत्रयप्रशमनाय समाश्रितानां
    सन्दर्शितारुणसितासितरत्नपङ्क्तिः ।
पुष्णासि रङ्गनृपतेर्मणिपादुके ! त्वं
    प्रायः सरोजकुमुदोत्पलकाननानि ॥ **16.26** ॥

देहद्युतिं प्रकटयन्ति महेन्द्रनीलाः
    शौरेः पदाम्बुजरुचिं तव पद्मरागाः ।
अन्योन्यलब्धपरभागतया त्वमीषाम्
    आभाति कान्तिरपरा मणिपादरक्षे ! ॥ **16.27** ॥

आकीर्णमौक्तिकहरिन्मणिपद्मरागाम्
    अम्भोजलोचनपदावनि ! भावये त्वाम् ।
तत्पादविश्रमजुषां श्रुतिसुन्दरीणां
    वर्णोपधानमिव मौळिनिवेशयोग्यम् ॥ **16.28** ॥

आसन्नवासवशिलारुचिरास्त्वदीयाः
    पद्मेक्षणस्य पदरक्षिणि ! पद्मरागाः ।

सम्भावयन्ति समये क्वचिदुष्णभानोः
सद्यः प्रसूतयमुनासुभगामवस्थाम् ॥ **16.29** ॥

मुक्तेन्द्रनीलमणिभिर्विहिते भवत्याः
पङ्क्ती दृढे परमपूरुषपादरक्षे !।
मन्ये समाश्रितजनस्य तवानुभावात्
उन्मोचिते सुकृतदुष्कृतशृङ्खले द्वे ॥ **16.30** ॥

उद्गीर्णगाढतमसो हरिनीलभङ्गाः
ताराविशेषरुचिराणि च मौक्तिकानि।
त्वत्सङ्गमात् सरसिजेक्षणपादरक्षे !
संयोजयन्ति निशया भवमौळिचन्द्रम् ॥ **16.31** ॥

विष्णोः पदेन घटिता मणिपादुके ! त्वं
व्यक्तेन्द्रनीलरुचिरुज्ज्वलमौक्तिकश्रीः।
कालेषु दीव्यसि मरुद्भिरुदीर्यमाणा
कादम्बिनीव परितः स्फुटवारिबिन्दुः ॥ **16.32** ॥

भासा स्वया भगवतो मणिपादरक्षे !
मुक्ताञ्चिता मरकतोपलपद्धतिस्ते।
नित्यावगाहनसहं सकलस्य जन्तोः
गङ्गान्वितं जनयतीव समुद्रमन्यम् ॥ **16.33** ॥

सूर्यात्मजा हरिशिलामणिपङ्क्तिलक्ष्यात्
त्वां नित्यमाश्रितवती मणिपादरक्षे !।
आदौ जनार्दनपदे क्षणमात्रलग्नाम्
आसन्नमौक्तिकरुचा हसतीव गङ्गाम् ॥ **16.34** ॥

पर्यन्तसङ्घटितभासुरपद्मरागाः
पद्मोदरभ्रमरकान्तिमुषस्त्वदीयाः।

त्वत्संश्रयेण चरणावनि ! शक्रनीलाः
पीताम्बरेण पुरुषेण तुलां लभन्ते ॥ **16.35** ॥

शङ्के पदावनि ! सदा परिचिन्वती त्वं
रङ्गेशितुश्चरणपङ्कजसौकुमार्यम्।
अग्रे महोभिररुणोपलमौक्तिकानां
प्राज्यां विनिक्षिपसि पल्लवपुष्पपङ्क्तिम् ॥ **16.36** ॥

निर्गच्छता चरणरक्षिणि ! नीयमाना
रङ्गेश्वरेण भवती रणदीक्षितेन।
सूते सुरारिसुभटीनयनाम्बुजानां
ज्यौत्स्नीं निशामिव सितासितरत्नभासा ॥ **16.37** ॥

मरकतहरिताङ्गी मेदुरा पद्मरागैः
अभिनवजलबिन्दुव्यक्तमुक्ताफलश्रीः।
कलयसि पदरक्षे ! कृष्णमेघप्रचारात्
कनकसरिदनूपे शाद्वलं सेन्द्रगोपम् ॥ **16.38** ॥

विरचितसुरसिन्धोर्विष्णुपादारविन्दात्
समधिकमनुभावं पादुके ! दर्शयन्ती।
वलभिदुपलमुक्तापद्मरागप्रकाशैः
परिणमयसि नूनं प्राप्तशोणं प्रयागम् ॥ **16.39** ॥

विविधमणिमयूखैर्व्यक्तपक्षां विचित्रैः
जलनिधिदुहितुस्त्वां वेद्मि लीलाचकोरीम्।
अनिशमविकलानां पादुके ! रङ्गभर्तुः
चरणनखमणीनां चन्द्रिकामापिबन्तीम् ॥ **16.40** ॥

चरणकमलसेवासङ्गिनां रङ्गभर्तुः
विनयगरिमभाजां वर्जितैरातपत्रैः।

पुनरपि पदरक्षे ! पुष्यसि त्वं सुराणां
    बहुविधमणिकान्त्या बर्हिपिञ्छातपत्रम् ॥ **16.41** ॥

मरकतरुचिपत्रा मौक्तिकस्मेरपुष्पा
    स्फुटकिसलयशोभा भासुरैः पद्मरागैः।
फलमखिलमुदारा रङ्गनाथस्य पादे
    कलयति भवती नः कल्पवल्लीव काचित् ॥ **16.42** ॥

बहुमणिरुचिराङ्गीं रङ्गनाथस्य पादात्
    निजशिरसि गिरीशो निक्षिपन् पादुके ! त्वाम्।
स्मरति ललितमन्तर्लाळनीयं भवान्याः
    तरळघनकलापं षण्मुखस्यौपवाह्यम् ॥ **16.43** ॥

विविधमणिसमुत्थैर्व्यक्तमापादयन्तीं
    दिवसरजनिसन्ध्यायौगपद्यं मयूखैः।
उपनिषदुपगीतां पादुके ! रङ्गिणस्त्वाम्
    अघटितघटनार्हां शक्तिमालोचयामः ॥ **16.44** ॥

सकलमिदमवन्ध्ये शासने स्थापयन्ती
    मुरमथनपदस्था मौक्तिकादिप्रकारा।
प्रकटयसि विशुद्धश्यामरक्तादिरूपान्
    फलपरिणतिभेदान् प्राणिनां पादुके ! त्वम् ॥ **16.45** ॥

प्रदिशति मुदमक्ष्णोः पादुके ! देहभाजां
    शतमखमणिपङ्क्तिः शार्ङ्गिणस्तुल्यवर्णा।
परिसरनिहितैस्ते पद्मरागप्रदीपैः
    घनतरपरिणद्धा कज्जळश्यामिकेव ॥ **16.46** ॥

कलयाऽपि हानिरहितेषु सदा
    तव मौक्तिकेषु परितः प्रथते।

उपरज्यमानहरिणाङ्कतुला
हरिपादुके ! हरिशिलामहसा ॥ **16.47** ॥

मरकतपत्रळा रुचिरविद्रुमपल्लविता
पृथुतरमौक्तिकस्तबकिता निगमैः सुरभिः।
उपवनदेवतेव चरणावनि ! रङ्गपतेः
अभिलषतो विहारमभिगम्य पदं स्पृशसि ॥ **16.48** ॥

सदोत्तुङ्गे रङ्गक्षितिरमणपादप्रणयिनि !
त्वदालोके तत्तन्मणिकिरणसम्भेदकलुषे।
प्रतिस्रोतोवृत्त्या प्रथितरुचिभेदं न सहते
नवाम्भस्स्वाच्छन्द्यं नमदमरकोटीरमकरः ॥ **16.49** ॥

जनयसि पदावनि ! त्वं मुक्ताशोणमणिशक्रनीलरुचा।
नखरुचिसन्ततिरुचिरां नन्दकनिस्त्रिंशसम्पदं शौरेः ॥ **16.50** ॥

॥ इति श्रीकवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु
श्रीरङ्गनाथपादुकासहस्रे बहुरत्नपद्धतिः षोडशी ॥

कवितार्किकसिंहाय कल्याणगुणशालिने।
श्रीमते वेङ्कटेशाय वेदान्तगुरवे नमः ॥